

Kulttuurista hyvinvointia kuntalaisille

Tukipaketti Pohjois-Pohjanmaan kuntien hyvinvointityöhön ja
hyvinvointikertomusten laadintaan

Koonnut 2021:
Auli Suorsa, erityisasiantuntija Pohjois-Pohjanmaan liitto,
yhteistyössä Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihyvinvoinnin verkoston kanssa.

Tukea ihmislähtöiseen hyvinvointityöhön

Tämä kulttuurihyvinvoinnin teemaa koskeva tukipaketti on osa Pohjois-Pohjanmaan ihmislähtöistä hyvinvointiyhteistyötä (POPhyte).

Pakettien tavoitteena on tukea kuntien hyvinvointijohtamista, hyvinvointityötä ja toimijoiden välistä yhteistyötä. Tukipaketit ovat eräänlainen ”buffet”, josta kunnat voivat poimia omiin tarpeisiinsa sopivat asiat.

Paketit tehtiin nyt ensimmäistä kertaa, joten ne ovat opettavainen kokeilu. Vastaavat paketit tehtäneen jatkossa neljän vuoden välein valtuustokauden vaihtumisen tienoilla.

Jokainen paketti sisältää yhteystiedot palautteen antamista varten.

Sisällys

- Johdanto
- Kulttuuri ja taide vaikuttaa: Kokemuksia!
- Mitä kulttuurihyvinvointi on?
- Miten taide ja kulttuuri vaikuttavat terveyteen ja hyvinvointiin?
- Mikä velvoittaa ja ohjaa toimintaa?
- Kulttuurihyvinvointi osana Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointikäsitettä
- Esimerkkejä hyvistä käytänteistä ja toiminnasta
- Kulttuurihyvinvoinnin toimintaympäristö
- Kulttuurihyvinvointitoiminnan kehittämisen prosessi
- Miten toimintaa seurataan ja arvioidaan?
- Kulttuurihyvinvoinnin tsekkauslista
- Anna palautetta
- Lähteitä, lisätietoa

Johdanto

Kirjamääritelmän mukaan kulttuuri on yhteisön henkisten ja aineellisten saavutusten kokonaisuus. Se koostuu arkiseen elämäämme liittyvistä asioista (esim vaatteet, liikkuminen, ruoka), erilaisista kulttuurisista sovelluksista ja ilmiöistä (esim. koulutus, media, muoti), ja kattaa myös puhtaaksi viljellyn kulttuurin ja taiteen.

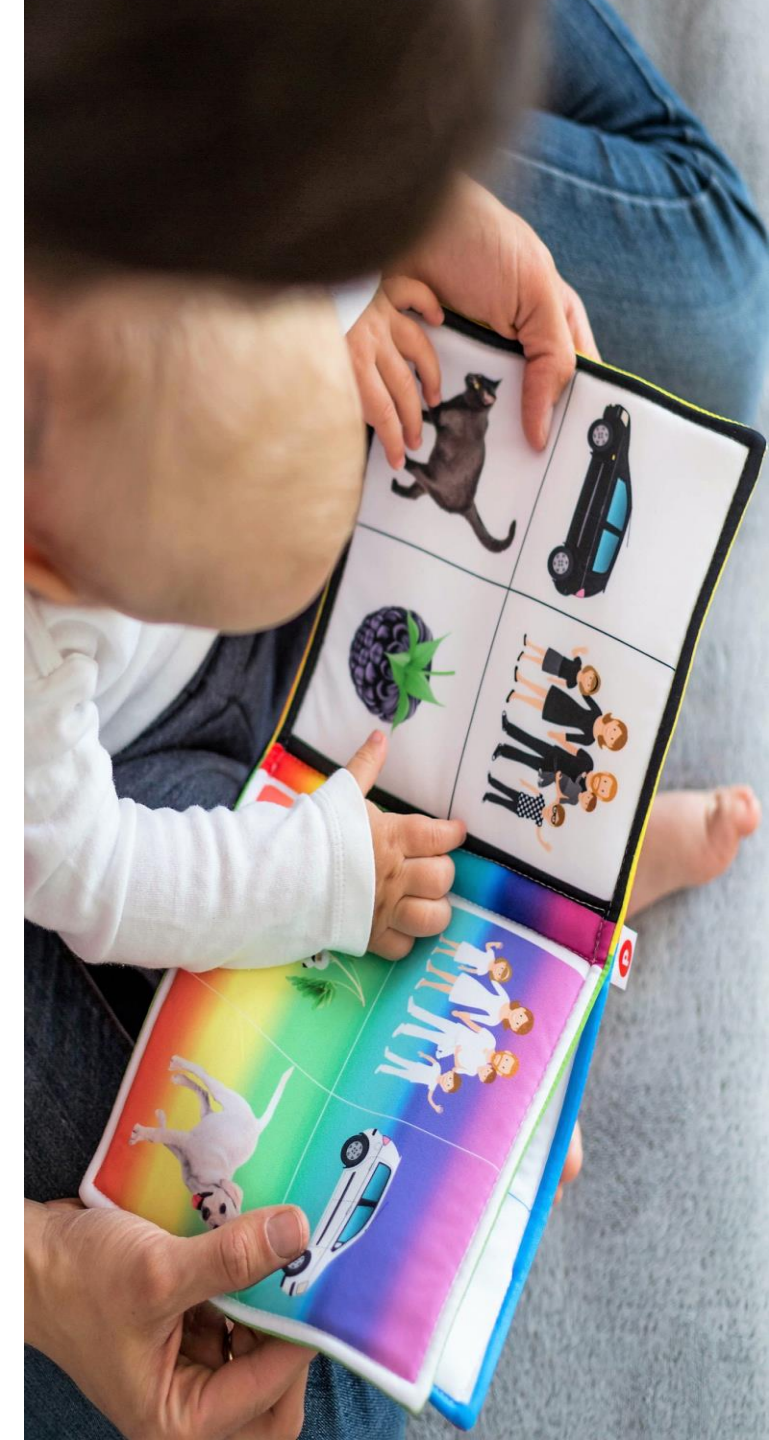
Kulttuuri siis muodostuu ihmisen koko elämänkirjosta. Se on siten oleellinen osa ihmislähtöistä hyvinvointitarkastelua ja hyvän elämän määritelmää. Vaikuttavuudeltaan se laaja ja monia mahdollisuuksia tarjoava. Kulttuuri läpileikkaa kaikkia elämän osa-alueita, jonka vuoksi se on läsnä jokaisessa ihmislähtöisen hyvinvointitarkastelun teemassa. Kulttuuri tulee olla yksi näkökulma mietittäessä toimintaa ja käytettävää keinovalikoimaa, tavoiteltavia hyvinvointivaikutuksia ja vaikka ihmisten kohtaamista. Kulttuuri voi hyvällä syyllä sanoa olevan ihmislähtöisen hyvinvointikäsitteen eläväksi tekevä sydän. Kulttuuristen oikeuksien toteutuminen on yksi osa laajaa arvopohjaa.

Kulttuurin hyvinvointivaikutukset ovat tieteellisesti tutkittuja (WHO 2019). Ne ovat myös laajasti tunnustettuja ja huomioitu muun muassa lainsäädännössä. Uudistettu laki kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019) nostaa kunnan tehtäväksi kulttuurin edistämisen osana asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Kuntalaisten hyvinvoinnin vahvistaminen tulee olla kunnan kulttuuritoiminnan yksi vaikuttavuustavoite ja kulttuurin kuulua luonnollisena osan kunnan hytetyön kokonaisuuteen.

Kunnissa laaditaan laaja hyvinvointikertomus kerran valtuustokaudessa ja sen tavoitteita ja toimenpiteitä päivitetään vuosittain osana kuntasuunnittelua. Pohjois-Pohjanmaalla vuosien 2017-2020 asiakirjoissa kulttuurin näkyvyys ja rooli oli vielä pieni. Pohjoispohjalaisten hyvinvoinnin edistämiseen tähtäävässä työssä kulttuurin ja taiteen tarjoamat mahdollisuudet ja keinot tulee hyödyntää entistä tehokkaammin. Potentiaalia on paljon, osaamista ja osaajia alueelta löytyy. Sitä voimme lisätä yhteistyössä.

Tämä tukipaketti tarjoaa tietoa, ohjeita, vinkkejä ja toimintaesimerkkejä kulttuurihyvinvointityöhön. Sitä voidaan hyödyntää hyvinvointityön suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä sähköisen hyvinvointikertomuksen laadinnassa. Tukipaketti on suunnattu kuntien hyvinvointityön tueksi kaikille toimialoille.

Tukipakettia on työstetty Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihyvinvoinnin verkostossa. Kirjoitustyöstä on vastannut erityisasiantuntija/kulttuuri Auli Suorsa Pohjois-Pohjanmaan liitosta.

Kulttuuri ja taide vaikuttaa: Kokemuksia!

Taiteesta voimaa nuorten koulutus- ja työpolkujen rakentamiseen

”Lähde toiminnalla voimme parhaimmissa tapauksissa parantaa ihmisten itsetuntoa, pystytään tarjoamaan korjaavia kokemuksia ihmisille, onnistumisen iloa ja sitä, että hei...musta onkin johonkin, musta onkin aika paljoonkin. Parhaimmissa tapauksissa me pystytään avaamaan uusia polkuja ja näyttämään mihin suuntaan se ihmisen elämä voisi lähtä.”

Taitelija Martu Väisänen työskenteli Vaalassa nuorten työpajalla Oulunkaaren kuntayhtymän Lähde! Taiteesta voimaa arkeen – hankkeessa. Siinä etsittiin uusia toimintamalleja, jotka tukevat taiteen hyvinvointia edistävää käyttöä sosiaali- ja terveyspalveluissa. Videolla lisää nuorten ja työntekijöiden kokemuksia.

[Katso video hankkeen verkkosivuilta](#)

Katrin oma tarina

” Piirtäminen ja taide sinänsä ovat auttaneet minua ymmärtämään ja näkemään maailman helpommassa mittakaavassa. Kun näen jonkin kiinnostavan asian kuvana, minun on helpompi sisäistää se ja ymmärtää, mitä sillä tarkoitetaan.”

[Lue koko tarina](#)

Taidelähtöinen toiminta on oleellinen osa Nuorten ystävien Klubitalo Pönkän toimintaa.

Tavallista arkea – kulttuurihyvinvointi Suomessa vuonna 2030

Millaista olisi arki Suomessa, jossa taiteelle ja kulttuurille annettaisiin enemmän mahdollisuuksia? Millainen olisi yhteiskunta, jossa taiteen potentiaali otettaisiin täysimittaiseen käyttöön?

Lue Anna-Mari Rosenlöfin koko artikkeli

[Taidetutka julkaisusta.](#)

Mitä kulttuurihyvinvointi on? 1/2

- Kulttuuri ja taide kuuluvat jokaisen ihmisen elämään ja ovat kaikkien perusoikeus. Jokaisella on niihin oma, itseä ilmentävä persoonallinen suhde osana kokonaisvaltaista elämää ja hyvinvointia.
- Taide- ja kulttuurisuhde muotoutuu koko elämän ajan. Lapsuudessa saaduilla kokemuksilla ja opeilla on iso merkitys. Suhteeseen vaikuttaa kulttuurin ja taiteen ilmentyminen ja rooli osana arkielämää ja elinympäristöä, niihin liittyvä vapaa-ajan toiminta ja harrastukset ja esim itsensä kehittäminen kulttuurin ja taiteen kautta.
- Kulttuurin ja taiteen vaikutukset hyvinvointiin ja terveyteen ovat moninaisia, tutkittuja ja kiistattomia. Etenkin ennaltaehkäisevässä työssä potentiaalia on paljon. Kulttuuri- ja taidelähtöiset menetelmät sopivat lukuisten monimutkaisten hyvinvointihaasteiden ratkaisemiseen muiden jo laajasti käytössä olevien keinojen rinnalle.
 - *Edesauttamalla ihmisten kulttuuristen oikeuksien toteutumista ja henkilökohtaisen taide- ja kulttuurisuhteen kehittymistä, vahvistamme heidän kulttuurista hyvinvointia.*
 - *Kehittämällä kulttuuri- ja taidelähtöisiä menetelmiä, ottamalla niitä laajasti käyttöön itsenäisenä palveluna tai tuomalla niitä osaksi muita hyvinvointia- ja terveyttä tukevia palveluita, vahvistamme ihmisten terveyttä ja hyvinvointia ihmislähtöisemmin, kokonaisvaltaisemmin ja vaikuttavammin.*

■ Kulttuurihyvinvointi:

- Ihmisen kulttuuristen tarpeiden ja oikeuksien täyttymistä ja toteutumista.
- Ihmisen merkityksellistä toimintaa taiteen ja kulttuurin parissa.
- Hyvän elämän ja elinikäisen oppimisen mahdollistumista taiteen ja kulttuurin kautta.

■ Kulttuurihyvinvointipalvelu:

- Kulttuuria ja taidetta sisältävää, asiakas- ja tarvelähtöistä palveluja, joilla on julkilausuttuja terveyttä ja hyvinvointia edistäviä tavoitteita.
- Palvelua, jonka kehittämistyö ja toteuttaminen tapahtuu moniammatillisessa yhteistyössä taiteen ja kulttuurin sekä muun muassa sosiaali-, terveys- ja kasvatustyön ammattilaisten kesken.

Mitä kulttuurihyvinvointi on? 2/2

Taiteen ja kulttuurin erilaisia mahdollisuuksia osana kokonaisvaltaista hyvinvointiajattelua havainnollistaa Itä-Suomen hyvinvointivoimalan kehittämä kuvio kulttuurihyvinvoinnin portaista. Sen kaikki viisi askelmaa ovat tärkeitä. Mitä ylemmäs mennään sitä enemmän vahvistuvat kulttuurihyvinvoinnin ammattimaisuus ja tavoitteellisuus.

Kolmella ensimmäisellä portaalla korostuvat ihmisen oma kokemus ja toimijuus kulttuurin ja taiteen parissa ja sitä kautta syntyvä hyvinvointivaikutus.

- Perustasolla kokemus syntyy esimerkiksi konserttiin tai näyttelyyn yleisönä osallistumisesta.
- Toisella tasolla vaikutus syntyy luovaan toimintaan osallistumisen, omaehtoisen harrastamisen tai opiskelun kautta. Esimerkkeinä vaikka kuoroharrastus, kansalaisopiston taideryhmät, lukemisharrastus tai musiikkiopinnot.
- Kolmannella tasolla toimijoina ovat erityiskoulutuksen saaneet taitelijat, keinoina soveltavan taiteen menetelmät ja kohderyhmänä tietyt tavoitteellisesta toiminnasta hyötyvät yksilöt tai ryhmät.

Kulttuurihyvinvoinnin vaikuttavuuden kannalta tärkeää on sen nivoutuminen osaksi eri alojen muodostamaa hyvinvointityön kokonaisuutta niin työelämässä, koulutuksessa kuin kehittämis- ja tutkimustoiminnassa.

- Portaiden neljännellä tasolla kehitetään uutta osaamista, tulevaisuuden monialaisia ammatteja sekä työnkuvia ja uudenlaista taide- ja kulttuuriosaamista hyödyntävää kuntouttavaa taidepedagogiikkaa.
- Viidennessä portaassa kulttuuri ja taide on luonteva ja erottamattomasti osa kokonaisvaltaista ihmislähtöistä hyvinvointiajattelua ja moniammatillista yhteistyötä.

Kuva: Kulttuurihyvinvoinnin portaat. Lähde: Taidetta! Kulttuurihyvinvoinnin käsikirja / Itä-Suomen hyvinvointivoimala.

Miten taide ja kulttuuri vaikuttavat terveyteen ja hyvinvointiin? 1/2

WHO:n tutkimuksen (2019) mukaan kulttuuri- ja taidetoimintaan osallistuminen kohentaa tutkitusti ihmisen henkistä ja fyysistä terveyttä ja hyvinvointia. Vaikutukset ovat moninaisia ja monikanavaisia.

Yksilötasolla

- Parantunut itsetunto ja empatiakyky, tunteiden hallinta ja resilienssi.
- Vahvistunut yhteenkuuluvuuden tunne, yhteisöllisyyden ja osallisuuden kokemus.
- Kehittyneet yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot, kyvyt sosiaalisiin suhteisiin.
- Kyvykkyys pärjätä mielenterveyden haasteiden kanssa.
- Vahvistunut tunne onnellisuudesta ja elämänlaadun paranemisesta.
- Mielekäs tekeminen, terveet elämäntavat, eri taitoja kehittävä toiminta.

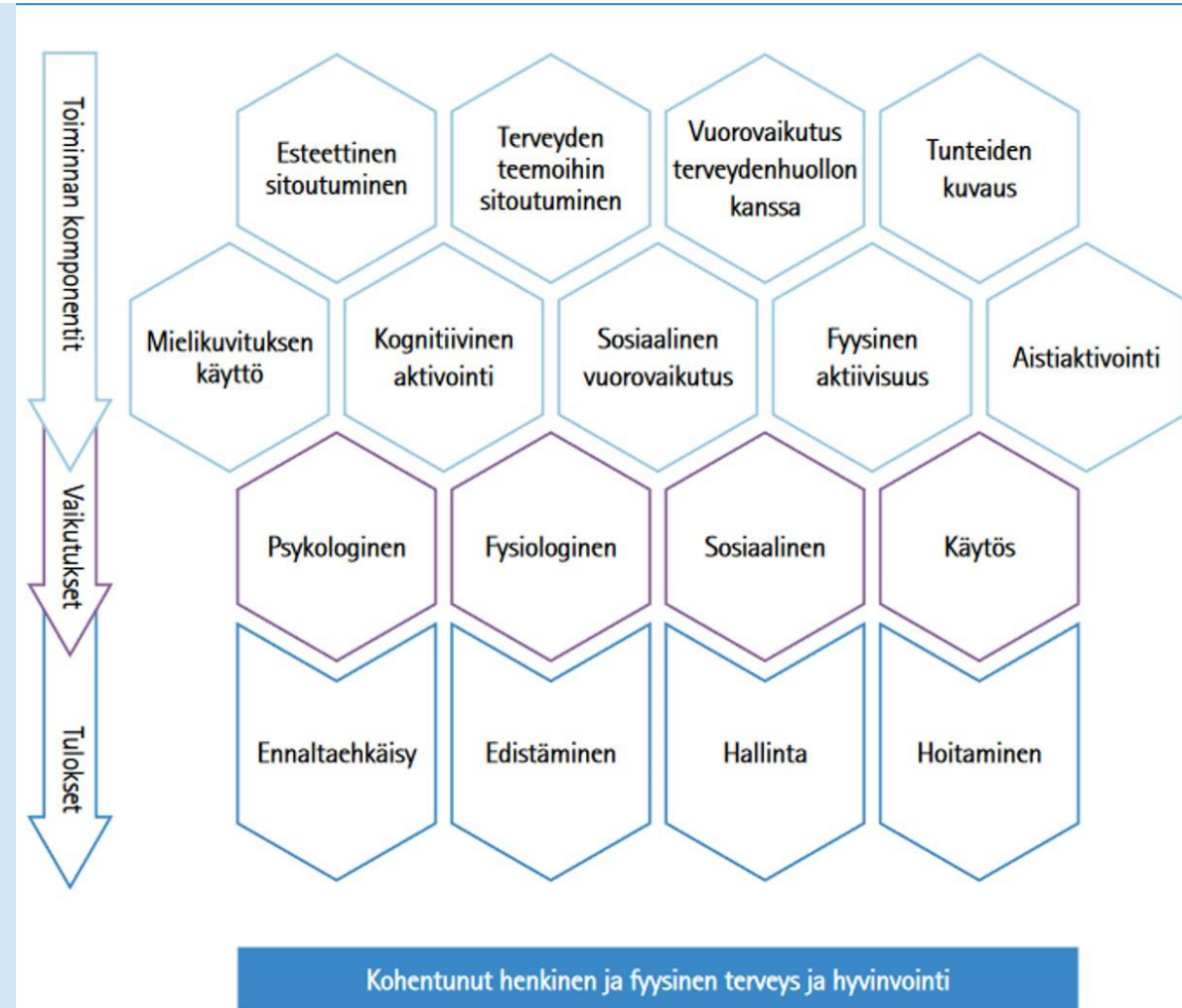
Osana hoitoa ja hoivaa

- Kohentuneet hoitotulokset esim. parkinsonin sairaudessa ja dementian hoidossa.
- Paranemisprosessien edistyminen, oireiden lieventyminen.
- Rauhoittavien sekä kipu- ja unilääkkeiden tarpeen väheneminen.
- Vuorovaikutuksen, kommunikaation ja potilaslähtöisyyden vahvistuminen.
- Työyhteisön hyvinvoinnin, työtyytyväisyyden ja työssä jaksamisen lisääntyminen.

Yhteiskunnan tasolla

- Kansanterveyden vahvistuminen.
- Taloudellisten kustannushyötyjen saavuttaminen.
- Työelämän tuottavuuden lisääntyminen.

Lähde: WHO/ Fancourt, D. & Finn, S. (2019). What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review. Copenhagen. [Linkki raporttiin.](#)

Lähde: Taidetta! Kulttuurihyvinvoinnin käsikirja

Miten taide ja kulttuuri vaikuttavat terveyteen ja hyvinvointiin? 2/2

Taidetta reseptillä–ohjelma Iso-Britannia:

Osallistavan taidetoiminnan vaikutukset (2 tuntia/kerta, 10 viikkoa)

- Yleislääkärikäynnit vähenivät 37 %
- Sairaalakäynnit vähenivät 27 %

Lähde: Sitra, Näkökulmia taiteen ja kulttuurin terveystaikutuksiin

Ottamalla kulttuuriresepti käyttöön kunta voi säästää terveydenhuollon kustannuksissa 43 %.

Lähde: Taidetta! Kulttuurihyvinvoinnin käsikirja

Mielenterveyden ongelmien kustannukset suomalaiselle yhteiskunnalle ovat noin 11 miljardia euroa vuosittain (OECD:n laskelma). Kaikki satsaus ennaltaehkäisevään työhön on tärkeää ja tuo kustannushyötyjä.

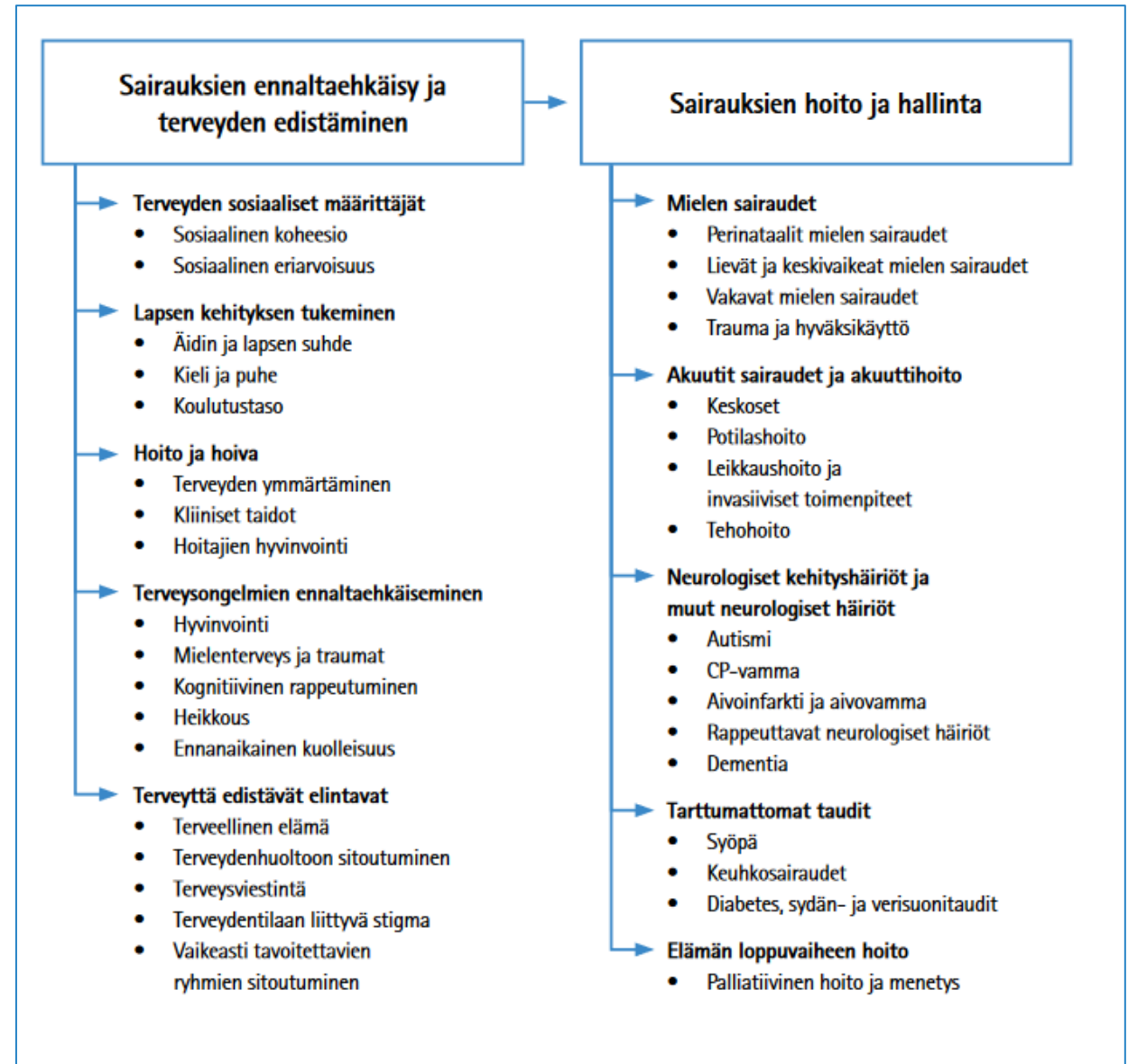
Tutkimus Iso-Britanniassa osoittaa:

Jokainen psykoosin hoitoon investoitu euro palautuu takaisin 18 euronä. Yli puolet hyödystä (9,7 euroa) terveydenhuoltoon.

Varhaisen tunnistamisen palveluihin investoitu euro tuottaa takaisin enemmän kuin 10 eur. Siitä 2,6 eur terveydenhuoltoon.

Lähde: Taidetta! Kulttuurihyvinvoinnin käsikirja

Kuva: Taidetta! Kulttuurihyvinvoinnin käsikirja

Mikä velvoittaa ja ohjaa toimintaa? 1/3

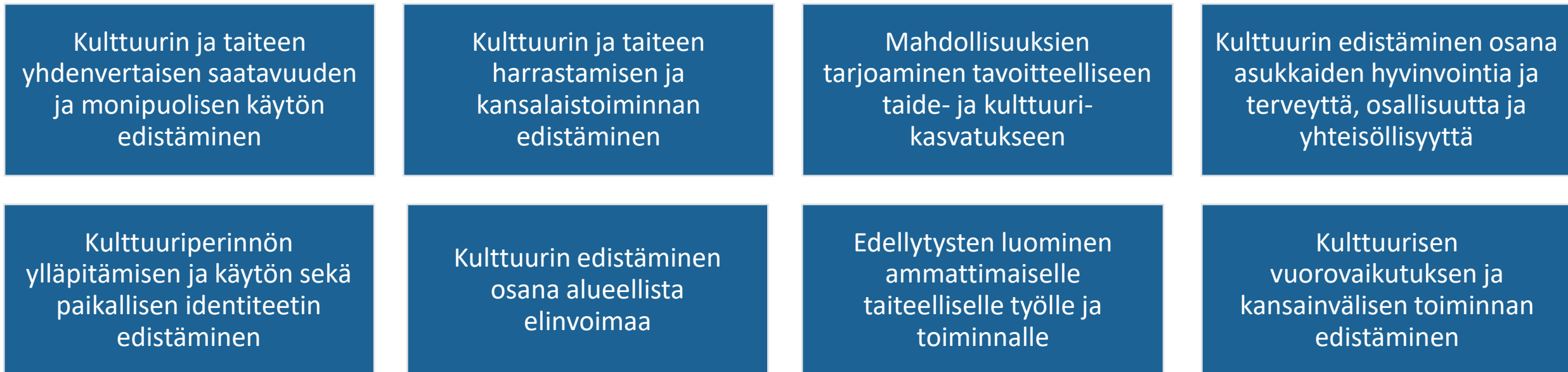

- YK:n ihmisoikeussopimus ja Suomen perustuslaki: Oikeus omaan kulttuuriin.
- Laki kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019) [Linkki](#)
- Laki yleisistä kirjastoista [Linkki](#)
- Terveystalolaki [Linkki](#)
- Sosiaalihuoltolaki [Linkki](#)
- Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvuluista [Linkki](#)
- Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2020–2023 : Tavoitteena ikäystävällinen Suomi [Linkki](#)
- Suositus taiteen ja kulttuurin saatavuuden ja saavutettavuuden parantamiseksi sosiaali- ja terveystalvullossa OKM/STM 2018 [Linkki](#)
- Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointisopimus 2019–2025 [Linkki](#)
- Arts Equal –hankkeen suositukset / Taideyliopisto [Linkki](#)

Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 2/3

Kulttuuri on kuntalaisten peruspalvelu. Kunnilla on lakisääteinen tehtävä edistää kuntalaisten hyvinvointia, terveyttä, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä kulttuurin keinoin.

Laadukas ja monipuolinen kulttuuripalveluiden tarjonta on yksi peruskivi kuntalaisten hyvinvoinnille, johon laaja-alainen yhteistyö tuo lisää vaikuttavuutta.

Olosuhteet

Voimavarat

Asiantuntijaosaaminen

Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 3/3

Laatu ja vaikuttavuus syntyvät monialaisessa yhteistyössä, osallisuutta edistäen ja tiedolla johtamisen kautta !

Osallistuminen

- Kuntalaisilla tulee olla mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa kulttuuritoimintaan ja päätöksenteon valmisteluun
- Paikallisten kieliryhmien tarpeiden huomioiminen

Yhteistyö

- Kunnan eri toimialojen välillä
- Muiden kuntien, viranomaisten, maakunnan kanssa
- Kulttuuri- ja taidealan toimijoiden kanssa
- Muiden toimialojen kanssa

Tiedon tuottaminen, arviointi

- Osana peruspalveluiden arviointia
- Osana kuntastrategian arviointia ja seurantaa
- Osana hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä ja toiminnan arviointia
- HOX Julkistaminen!

Kulttuurihyvinvointi osana Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointikäsitettä 1/3

Pohjois-Pohjanmaalla hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tehdään ihmislähtöisen hyvinvointikäsitteen pohjalta.

Lähtökohtana on ajatus arjen kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista.

Minä, pohjoispohjalainen ihminen, voin hyvin silloin, kun koen eläväni hyvää arkea ja mielekästä elämää.

Hyvinvointiini vaikuttavat jokapäiväiset arjen tarpeeni, askareeni, yhteisöni ja ympäristöt, joissa elän ja toimin.

Oma toimintani ja arjen valintani vaikuttavat omaan, läheisten ja tulevien sukupolvien hyvinvointiin.

Toivon tulevani kuulluksi, nähdyksi, hyväksytyksi ja ymmärretyksi ihmisenä enkä yksittäisten tarpeideni kautta.

Elämäni on hyvää ja mielekästä, kun.....

Kokemuksellisuus

- Kulttuuri ja taide tuovat elämäni mielekästä sisältöä ja vahvistavia kokemuksia
- voin elää ja asua ympäristössä, jossa kulttuuri ja taide ovat läsnä arjessa

Osallistuminen

- voin toteuttaa itseäni omaehtoisesti osallistumalla luovuutta edistävään toimintaan ja kulttuuriharrastuksiin
- Voin kehittää itseäni opiskelun ja tavoitteellisen kulttuuri- ja taide-toiminnan kautta

Oikeudet

- voin nauttia omasta, itselleni tärkeästä kulttuurista
- Voin kehittää ja ilmaista itseäni ja yhteisöäni oman kulttuurini kautta
- Voin toteuttaa kulttuurisia oikeuksiani asuinpaikasta ja elämäntilanteesta riippumatta ja kulttuuriset tarpeeni tulevat huomioiduiksi

Kulttuurihyvinvointi osana Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointikäsitettä 2/3

Kulttuurihyvinvointia määrittävät

- Monialaisuus
- Poikkileikkaavuus
- Ihmislähtöisyys
- Yhdenvertaisuus
- Kumppanuus
- Rohkeus ja luovuus

Kulttuuri on läsnä kaikissa ihmislähtöisen hyvinvoinnin osateemoissa.

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointisopimus 2020-2025:
Kulttuurihyvinvointiverkosto on kiinteä osa Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointiekosysteemiä.

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihyvinvoinnin ”palvelupolku”

Kuntastrategia, TTS

Hyvinvointikertomukset

Ikäpoliittiset ohjelmat

Opetus-, kulttuuri-
kasvatussuunnitelma

Mielenterveys-, päihdetyö

Elintapaohjaus

Ravitsemus

Liikunta

**Kehittämis-,
strategiatyö, tiedolla
johtaminen**

**Kulttuurihyvinvointi-
suunnitelma**

**Terveyden
edistäminen**

Hoito ja hoiva

Räätälöidyt kulttuurihyvinvointipalvelut,
taiteen soveltava käyttö, kuntoutus- ja
hoitomenetelmät, kulttuuriresepti, taideohjelmat.

**Kulttuuriset
oikeudet**

Elämän eri vaiheet

**Elinvoima
työyhteisöt**

Kulttuurihyvinvoinnin elämäntapaajattelu/ palvelupolut,
kulttuuriset oikeudet, ihmissuhteet, perhe jne.

Elinympäristöt

Kaavoitus, arkkitehtuuri,
kulttuuriympäristöt, %taide,
julkinen taide, kulttuuri-
suunnittelu.

**Kokemukset
Yhteisöllisyys
Harrastaminen**

Tapahtumat, elämykset,
Kulttuurin peruspalvelut,
harrastamismahdollisuudet.

**Oppiminen
Sivistys**

Suunnitelmallinen
kulttuurikasvatus,
taiteen perusopetus,
kirjastopalvelut.

Luovatalous,
työhyvinvointi, TOO.

Esimerkkejä hyvistä käytänteistä ja toiminnasta 1/3 (lisätietoa linkkien takaa)

[Ikävoimainen Oulu; Ikääntymispoliittinen ohjelma](#)

[Kulttuurikuntopolku / Liminka](#)

[Taidehankinta Liminganlahden koulu](#)

[Kehäfestivaali/Kulttuuriosuuskunta Ilme](#)

[Iin kunnan taideohjelma](#)

[Kirjaston kotipalvelu/ Oulu](#)

[Kulttuurikasvatussuunnitelmat](#)

[Sairaalaklovnitoiminta](#)

[Oys2030 Taideohjelma](#)

[Lukeva kunta ohjelma/ Tyrnävä](#)

[Jääskelä Music; Sairaala- ja hoivamusiikkityö](#)

[HelliEn tarinapalvelut](#)

[Mielipalettitoiminta /Hyvän mielen talo ry](#)

[Parkinson baletti, tanssi-liike –terapia/Mielenliikkeet](#)

[Muistoista musiikiksi menetelmä/ Oulun seudun muistiyhdistys](#)

[Klubitalojen toiminta /Nuorten ystävät ry](#)

[Taideneuvola/Oulu](#)

[Työ- ja opiskeluelämänpolut nuorille ja maahanmuuttajille/ KulttuuriKauppila](#)

[Kulttuurikummitoiminta Oulu](#)

[Kuvataideryhmä 60+/ Oulu](#)

[TAIDA! Luovat menetelmät maahanmuuttajien ja nuorten elämänpolulla/ KSAK Oy](#)

[Elokuvaa tuhatta ja sataa: Erityislasten ja -nuorten \(12+\) animaatiokerho/Oulu](#)

[Sosiaalisen taiteen residenssi/ KulttuuriKauppila](#)

[Sävelsaari musiikkitoiminta](#)

[Kaikukortti/Oulu, Kempele, Nivala](#)

[Osuuskunta Ilmeen taidepalvelut](#)

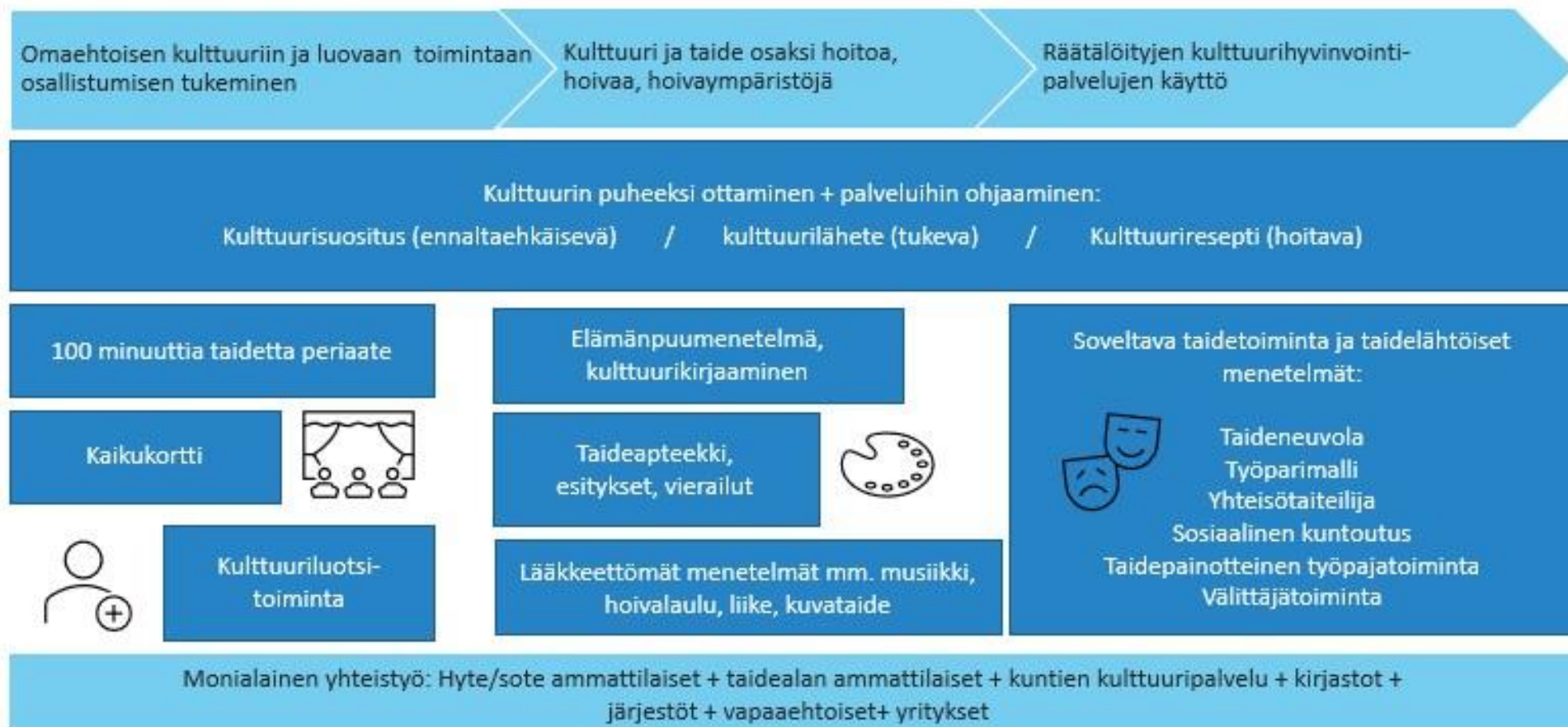
[JoJo Oulun tanssin keskuksen esitys- ja yleisötyö](#)

[Kotokero: terveyttä ja hyvinvointia luonnosta ja kulttuurista](#)

Esimerkkejä hyvistä käytänteistä ja toiminnasta 2/3

Sotokeskuksiin jalkautettavat

Kulttuurihyvinvointi on yksi Pohjois-Pohjanmaan sosiaali- ja terveystuudistuksen (POPsoite) hyte-osahankkeen teemoja. Kulttuurihyvinvoinnin verkosto on koonnut hankkeen käyttöön hyviä käytänteitä jalkautettavaksi Pohjois-Pohjanmaan sotekeskuksiin. Lisätietoa POPsoite hankkeesta ja asiantuntijoiden yhteistyötiedot löydät tämän linkin takaa.

Kuva: POPkulta verkosto, Auli Suorsa/Pohjois-Pohjanmaan liitto

Esimerkkejä hyvistä käytänteistä ja toiminnasta 3/3

Sotokeskuksiin jalkautettavat

Kulttuurin puheeksi ottaminen ja palveluihin ohjaaminen		
Kulttuurisuositus	Kulttuurilähete	Kulttuuriresepti
Hyvinvointia ja terveyttä edistävää ennaltaehkäisevää toimintaa.	Hyvinvointia ja terveyttä edistävät ja ongelmien ratkaisua tukeva toiminta.	Hyvinvointia ja terveyttä edistävä ja ongelmia ratkova, hoitava toiminta.
Omaehtoista toimintaa, mahdollisesti yhdessä vapaaehtoisen kanssa.	Omaehtoista toimintaa ammattilaisen ohjauksessa.	Ohjattu toiminta yhdessä ammattilaisten, sote-taiteilija -työparin kanssa.
Itse asetetut tavoitteet. Osallistuminen kulttuuri- ja taidetoimintaan kokijana ja tekijänä.	Itse tai yhdessä ammattilaisen kanssa asetetut tavoitteet. Osallistuminen kulttuuri- ja taidetoimintaan aktiivisena kokijana ja tekijänä.	Ammattilaisen kanssa yhdessä asetetut räätälöidyt henkilökohtaiset tavoitteet ja kullekin soveltuvat osallistumisen muodot, jotka voivat sisältää terapeuttisia menetelmiä.
Elämykset, tapahtumat, kulttuuri- ja taideharrastukset. Kunnan yleisten kulttuuripalveluiden, kolmannen sektorin ja yritysten tarjoama kulttuuri- ja taidetoiminta.	Ammattilaisen ohjauksessa, mahdollisesti eri teemojen alla toteutuva taidelähtöinen toiminta, taideryhmät ja –kurssit.	Yksilöllisistä tavoitteista lähtevä, pitkittyneeseen ongelmaan ratkaisua hakeva taidelähtöinen toiminta. Yksilö- tai ryhmätoimintaa, työparitoimintaa.

Kuva: POPkulta verkosto, Auli Suorsa/Pohjois-Pohjanmaan liitto

Kulttuurihyvinvoinnin toimintaympäristö 1/2

Kulttuurihyvinvointityön keskiössä on kunnan kulttuuritoimi. Monialaiseen yhteistyöhön tarvitaan mukaan muun muassa kirjastotoimi, sivistyspalvelut, hyte- ja sote-sektori, kulttuuri- ja taidealan toimijat sekä yhdistykset.

Toiminnan kehittämisessä keskeisessä asemassa on verkostojen yhteistyö.

*Saat lisätietoa
klikkaamalla verkostojen kuvakkeita ->*

Kulttuurihyvinvoinnin toimintaympäristö 2/2

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihyvinvoinnin alueverkosto #POPkulta

Tätä tavoittelemme

- Pohjoispohjalaisten kulttuuriset oikeudet toteutuvat laaja-alaisesti; Taide ja kulttuuri ovat osa hyvää elämää sen jokaisessa vaiheessa.
- Taide ja kulttuuri ovat suunnitelmallinen osa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä sekä sosiaali- ja terveystaloutta.
- Toiminnan organisointiin ja toteuttamiseen löytyy uudenlaisia ratkaisuja ja yhteistyömuotoja.
- Taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutukset, kehittämistyö ja hyvät käytännöt tunnetaan ja tunnustetaan.

Tähän keskitymme

- Kohtaamiset ja monialainen yhteistyö
- Tiedon, osaamisen ja asiantuntijuuden vahvistaminen
- Toimintatapojen ja rakenteiden kehittäminen
- Kuntien hyvinvointityön tekeminen
- Viestintä ja vaikuttamistyö

POPkulta toimii avoimella periaatteella osana Pohjois-Pohjanmaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ekosysteemiä sekä yhteistyössä valtakunnallisen TaikuSydän kulttuurihyvinvoinnin yhteyspisteen kanssa.

Koordinointi Pohjois-Pohjanmaan liitto: Erityisasiantuntija Auli Suorsa.
[Lisätietoja](#) [Tilaa uutiskirje!](#)

Kulttuurihyvinvointitoiminnan kehittämisen prosessi

Kulttuurihyvinvointityö on parhaimmillaan monialaista ja –ammattillista toimintaa. Kehittämistyötä tehdään laaja-alaisessa yhteistyössä. Alla Oulun kaupungin malli kulttuurihyvinvointitoiminnan kehittämiseksi valmistumassa olevasta kulttuurihyvinvointisuunnitelmasta. Lisätietoja vastaava tuottaja Jaana Potkonen (@ouka.fi).

KULTTUURIHYVINVOINTITOIMINNAN KEHITTÄMISEN PROSESSI

YHDYSPINTOJEN TUNNISTAMINEN	KULTTUURIN JA TAITEEN KÄYTÖN MAHDOLLISTAMINEN	HENKILÖKUNNAN OSAAMISEN LISÄÄMINEN
Poikkihallinnollisen yhteistyön lisääminen.	Tiedetään taiteen ja kulttuurin lisäävän hyvinvointia.	Kulttuuri- ja taideosaamisen painottaminen henkilökuntaa rekrytoitaessa.
Tunnistetaan taiteen ja kulttuurin mahdollisuudet palvelujen suunnittelussa ja toimintojen kehittämisessä.	Tehdään arvovalintoja ja kohdennetaan resursseja hyvinvoinnin lisäämiseen.	Henkilökunnan kulttuurisen osaamisen kartoitus.
Luodaan ja tunnistetaan yhteiset tavoitteet.	Kehitetään kulttuurin lähipalveluita alueilla.	Kulttuurikoulutetaan tarvittavaa henkilökuntaa.
Nimetään vastuuhenkilöt.	Monipuolistetaan tilojen käyttöä.	Kulttuuriyhdyshenkilöiden nimeäminen.
Kohderyhmän tarpeiden tunnistaminen		
Moniammatillisen yhteistyön kehittäminen		
Johtotason suunnittelutyössä	Palvelujen suunnittelussa	Käytännön toteutuksessa

Lähde: J. Potkonen

Oulun kaupunki/ Kulttuurihyvinvoinnin suunnitelma

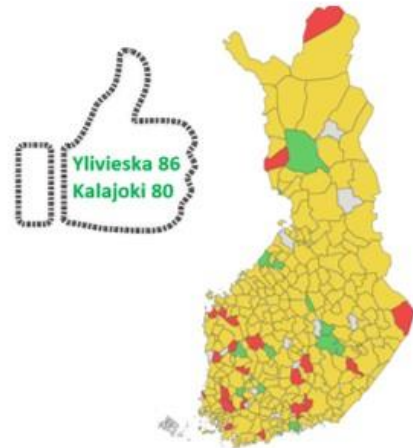
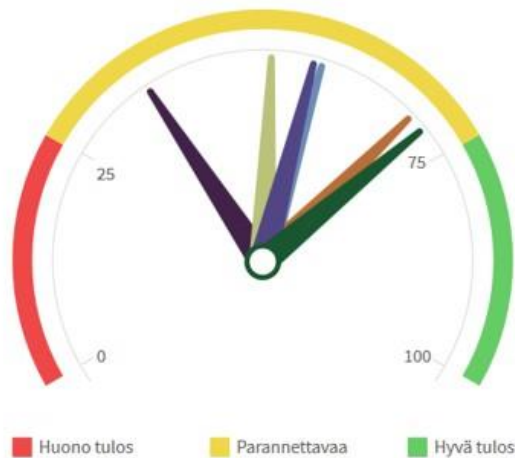
Miten toimintaa seurataan ja arvioidaan? 1/3

TEAvisari on Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ylläpitämä tiedolla johtamisen työväline kunnille. Tiedot kuvaavat terveydenedistämisen aktiivisuutta eli kunnan toimintaa asukkaidensa terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Tietoja kerätään teemoittain laadituilla kyselyillä kahden vuoden välein.

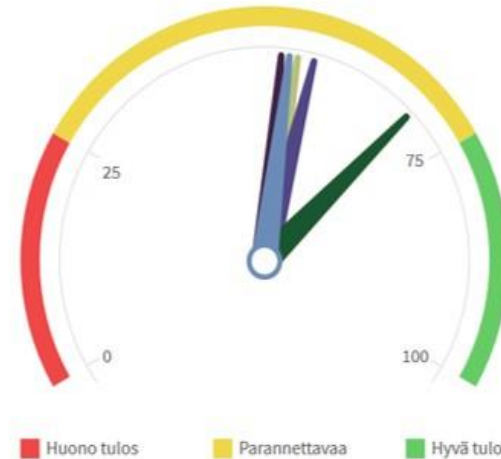
Vuonna 2019 toteutettiin ensimmäisen kerran tiedonkeruu kuntien kulttuuritoiminnasta. Vastausprosentti oli kattava: Koko maassa 96 % ja Pohjois-Pohjanmaalla 93 %. Kulttuuriin liittyvät sisällöt on jaoteltu kuuteen eri kokonaisuuteen. Tietoa on saatavilla alueellisesti ja kuntakohtaisesti.

Pohjois-Pohjanmaan kunnista hyvään tulokseen ylsivät Ylivieska ja Kalajoki. Mikään kunta ei saanut huonoa tulosta.

Kulttuuri : Pohjois-Pohjanmaa 2019

Kulttuuri : Koko maa 2019

- Sitoutuminen
- Johtaminen
- Seuranta ja tarveanalyysi
- Voimavarat
- Osallisuus
- Muut ydintoiminat

Sitoutuminen organisaation strategiatasolla; Näkyvyys asiakirjoissa, kansallisten ohjelmien hyödyntäminen, yhteistyörakenteet.

Eri tekijöiden **seuranta, tarveanalyysit**, saavutettavuus, raportointi johtoryhmälle ja luottamushenkilöille.

Johtaminen, vastuun määrittely, tavoitteet ja toimeenpano, prosenttiperiaate, kulttuuriympäristöt.

Voimavarat, taloudellinen osallistumisen tukeminen, henkilöstö, kirjastotilat.

Osallisuus, mahdollisuus osallistua toiminnan kehittämiseen ja arviointiin, yhteistoiminta, tilat.

Muut ydintoiminat kulttuuritoiminta eri ryhmille, päätösten vaikutusten ennakoarviointi, kulttuurikasvatus.

Kyselyn tuloksiin

TEAvisari kysely 2019 / Kulttuuri kunnan toiminnassa Pohjois-Pohjanmaalla 2/3

Kooste vastauksista

Teema	Hyvää / hyvin järjestetty suurimmassa osaa kuntia	Parannettavaa, paljon parannettavaa (punaisella) suurimmassa osaa kuntia
Sitoutuminen	<ul style="list-style-type: none">Poikkihallinnolliset ja alueelliset yhteistyörakenteet kunnossaKulttuuriasiat mukana kuntastrategiassa	<ul style="list-style-type: none">Kulttuuri mukaan hyvinvointikertomuksiinKulttuurihyvinvointisuunnitelmien laatiminenLakien, suositusten jne käsittely johtoryhmässä, esittely päättäjille
Johtaminen	<ul style="list-style-type: none">Työnjaosta ja yhteistyöstä sovittuTavoitteet ja resurssit toiminta- ja taloussuunnitelmassaKulttuuriympäristöt huomioitu suunnitelmissaTiloista virallisesti hyväksytyt jakoperusteet	<ul style="list-style-type: none">Vähemmistö- ja erityisryhmien parempi huomiointi suunnitelmissaPäätökset prosenttiperiaatteen noudattamisesta
Seuranta- ja tarveanalyysi	<ul style="list-style-type: none">Kirjaston käytön säännöllinen seurantaKulttuuripalveluihin osallistumisen ja tyytyväisyyden säännöllinen seuranta	<ul style="list-style-type: none">Taiteen perusopetukseen osallistuneiden määrän seurantaSote-yksiköissä asuvien kulttuuriin osallistuvien määrän seurantaKulttuuripalveluiden saavutettavuuden arviointiSeurannan yhteenvedo hyvinvointikertomukseenSeurannan yhteenvedon esittely johtoryhmälle ja päättäjille
Voimavarat	<ul style="list-style-type: none">Kulttuuritoimintaa sote yksiköissä ja yli 65-vuotiailleMaksutonta taiteen perusopetustaKirjastojen saavutettavuus, lainaajien määrä, kirjastokäynnit	<ul style="list-style-type: none">Taloudellista tukemista kulttuurin osallistumisen mahdollistamiseksi: Kulttuuriluotsi /-kaveritoimintaa, aikuisten taiteen perusopetusta, vapaaoppilaspaiikkoja, kaikukorttiKunnan yleisen kulttuuritoiminnan henkilöstöresurssitKirjastoaineistojen hankinnat, kirjaston tapahtumiin osallistuminen, kirjastojen lainausten määrät
Osallisuus	<ul style="list-style-type: none">Yhteiskehittäminen, verkko-osallistuminen, sosiaalinen media, asukaskohtaamiset, asukas- ja asiakaskyselytKirjaston varattavissa olevat tilat maksuttomia yhdistyksille, asukkaille	<ul style="list-style-type: none">Palveluiden käyttäjien mukaan ottaminen kunnan toimielimiinYleisten kirjaston tilojen tarjoaminen kansalaistoimintaan
Muut ydintoiminnot	<ul style="list-style-type: none">Taiteen ja kulttuurin harrastusmahdollisuus koulussaKulttuurikasvatussuunnitelma käytössäKulttuuritoiminnan järjestäminen laitoksissa oleville	<ul style="list-style-type: none">Taiteen ja kulttuurin harrastusmahdollisuus varhaiskasvatuksessaVasu: Yhteistyö kulttuurista vastaavien tahojen kanssaKulttuuritoiminnan järjestäminen työttömille, opiskelun tai työelämän ulkopuolella oleville nuorille, paljon sote-palveluita käyttäville kotona asuville ikäihmisillePäätösten vaikutusten ennakoarviointi

Miten toimintaa seurataan ja arvioidaan? 3/3

Kulttuurihyvinvoinnin mittareita

Kulttuurin käyttö

- Käynnit museoissa
- Kirjastojen lainausmäärät ja tapahtumien osallistujamäärä
- Taiteen ja kulttuurin harrastusaktiivisuus
- Lukemisaktiivisuus
- Taiteenperusopetukseen osallistuneiden määrä
- Sote-yksiköissä asuvien kulttuuriin osallistuvien määrä
- Tapahtumien ja palveluiden osallistujamäärä ja asiakaspalaute

Kulttuurin tarjonta

- Kirjastojen saavutettavuus /aukiolotunnit
- Kirjastojen tapahtumatarjonta
- Kansalaisopistojen kulttuurialan tarjonta/resurssit ja opetustunnit

Muut

- Lukemisen vaikeudet nuorten keskuudessa
- Lukutaito
- Kulttuurin TEAviisarit

Kuva: Raahe/ Henri Ylikulju

Kulttuurihyvinvoinnin tsekkauslista

Pohdittavaa hyvinvointisuunnitelmien valmisteluun, tavoitteiden ja toimenpiteiden laadintaa sekä käytännön toimeenpanoon:

- ✓ **Millaisia hyvinvoinnin haasteita eri väestöryhmillä on? Millaiset ovat heidän tarpeensa ja toiveensa? Miten niihin voidaan vastata kulttuurin ja taiteen keinoin?**
- ✓ Millainen on kunnan kulttuurihyvinvoinnin kunto? Tunnettaanko kulttuurin hyvinvointivaikutukset ja mahdollisuudet laajasti kunnan eri toimialoilla, vastuuhenkilöiden ja hyvinvointiryhmän jäsenten sekä päättäjien keskuudessa?
- ✓ Onko kunnassa kulttuurihyvinvoinnin vastuuhenkilöä? Onko hän mukana hyvinvointiryhmässä?
- ✓ Keitä kuuluu kunnan kulttuurihyvinvoinnin toimijaympäristöön? Mitkä ovat tärkeimmät yhdyspinnat? Onko kulttuurihyvinvoinnin toimijat mukana kunnan monialaisessa hyte-yhteistyössä?
- ✓ Onko kulttuuripalveluita kehitetty hyvinvointinäkökulmasta? Onko kulttuuri ja taide osana monialaisia palveluita ja niiden kehittämistä? Onko toimintaa resursoitu?
- ✓ Onko kunnassa ja sen henkilöstöllä kulttuuri- ja taideosaamista?
- ✓ Mitataanko toiminnan vaikuttavuutta? Tuotetaanko toiminnan arvioimiseksi seurantatietoa osana kuntastrategian, peruspalveluiden sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen arviointia? Julkistetaanko tiedot?
- ✓ Onko vastattu kulttuurin TEAviisarikyselyyn ja onko tulokset analysoitu?
- ✓ Onko laadittu oma kulttuurihyvinvoinnin suunnitelma?

Anna palautetta

Tämä kulttuurihyvinvoinnin tukipaketti on nyt tuotettu ensimmäisen kerran Pohjois-Pohjanmaan kuntien hyvinvointityön ja hyvinvointikertomusten laatimisen tueksi.

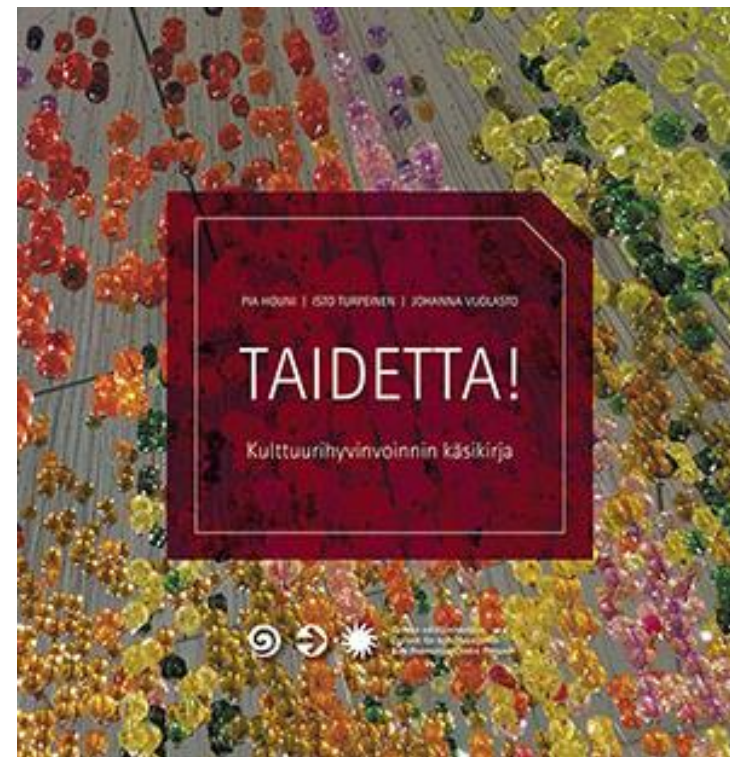
Kaikki palaute sisällöstä ja kaikki kehittämisideat ovat tervetulleita!

Palautetta voi antaa joko soittamalla tai laittamalla s-postia:

Pohjois-Pohjanmaan liitto
Erityisasiantuntija Auli Suorsa
p. 050-386 8443
auli.suorsa(at)pohjois-pohjanmaa.fi

Lähteitä ja lisätietoa

- WHO/Fancourt, D. & Finn, S. (2019) Tutkimuskatsaus kulttuurihyvinvoinnin vaikutuksista [Linkki](#) [Videoluento](#)
- Taiteen edistämiskeskus (2020) Taidetta! Kulttuurihyvinvoinnin käsikirja. [Linkki.](#)
- Anita Jensen (2020) OPAS kulttuurihyvinvointitoiminnan arviointiin (Suom. Taikusydän) [Linkki.](#)
- Arts Equal –hankkeen toimenpidesuosituksset [Linkki](#)
- TaikuSydän verkkosivusto [Linkki](#)
- Kulttuurihyvinvointipooli [Linkki](#)
- THL/kuntien hyvinvointikertomustyö [Linkki](#)

Jokaisena päivänä

*"Jokaisena päivänä
pitäisi kuulla vähintään
yksi kaunis laulu,
lukea hyvä runo,
nähdä jokin oivallinen maalaus
ja jos mahdollista,
puhua muutamia järkeviä sanoja."*

— Goethe —